

Večerník, J. 2003. *Work and Job Values in CEE and EU countries*. Praha: SOÚ AV ČR.

Zdroje dat

Výzkum *Souvislosti proměn pracovního trhu a forem soukromého, rodinného a partnerského života v české společnosti* (N = 5510, reprezentativní kvótní výběr, respondenti ve věku 25–54 let), Sociologický ústav AV ČR, 2005.

Poznámky

1 Tento článek vznikl v rámci grantu „Souvislosti proměn pracovního trhu a forem soukromého, rodinného a partnerského života v české společnosti“ podpořeného MPSV ČR (reg. č. 1J034/05-DP2), jehož řešitelkou je Mgr. Radka Dudová (SOÚ AV ČR).

2 Největší rozdíly v průměrných mzdách jsou u středoškolačků bez maturity, kde medián příjmů žen dosahuje pouze 70,5 % mediánu mezd mužů, a u vysokoškoláků s magisterským a vyšším než magisterským vzděláním, kde medián mezd žen dosahuje 74 % mediánu mužů. Z hlediska věku jsou nejmenší rozdíly v příjmech mužů a žen ve skupině do 29 let, maximální rozdíly v příjmech se projevují ve věkové skupině 30–39 let, kdy mediánové mzdy žen dosahují pouze 74,4 % platů mužů. S přibývajícím věkem se mezeira v platech mužů a žen postupně zmenšuje, ovšem nikdy se nevrátí k původnímu stavu. Z hlediska profese jsou největší rozdíly v odměňování mužů a žen u řemeslníků, kva-

lifikovaných výrobců a opravářů (medián mezd žen dosahoval v roce 2004 pouze 68,3 % mediánu mezd mužů) a u zákonodárců a vedoucích a řídicích pracovníků (medián mezd žen odpovídal 69,2 % platu mužů).

3 Testováno Spearmanovým koeficientem pořadové korelace na hladině významnosti $\alpha = 5\%$.

4 To znamená, že v odpovědi volili středovou kategorii „ani souhlasím, ani nesouhlasím“.

5 Zjišťováno pomocí jednotlivých T-testů shody průměrného hodnocení daných stimulů na hladině významnosti $\alpha = 5\%$.

6 Toto rozdělení koresponduje např. s rozlišením J. Večerníka mezi „vnitřními hodnotami práce“, kam zahrnuje míru zodpovědnosti, iniciativu, možnost povýšení atd., a „vnějšími podmínkami práce“, kam spadá např. mzda a další materiální výhody spojené s výkonem daného zaměstnání (Večerník 2003: 28). Obdobnou podstatu má také klasifikace již zmiňovaných sociologů S. D. Harding a F. J. Hikspoorse (citovaných tamtéž) na „aspekty osobního rozvoje“ a „materiální podmínky a pohodlí“, popřípadě také rozlišení M. Rose (citovaného in Edwards, Wajcman 2005: 33) na aspekty „vnitřní, citové a kvalitativní“ a „vnější, racionální a materiální“.

Bc. Marta Vohlídalová je studentkou magisterského programu sociologie na FSV UK. V oddělení Gender & sociologie spolupracuje na projektu „Souvislosti proměn pracovního trhu a forem soukromého, rodinného a partnerského života v české společnosti“.

ŽIVOTNÍ STYL RODIN S OTCI NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ /

OLGA NEŠPOROVÁ

V České republice náleží otcům právo využít rodičovskou dovolenou od roku 2001. V evropském kontextu patříme mezi země, které tuto možnost legislativně umožnily poměrně pozdě. Daleko dříve byla tato možnost uzákoněna a využívána ve skandinávských zemích, kde otcové pečovali o své malé děti formou rodičovské dovolené již od 70. let 20. století. Podíl otců i jejich čas strávený na rodičovské dovolené však byl, a stále je, mnohem nižší v porovnání s ženami. V Norsku, Švédsku nebo na Islandu, kde je podíl otců využívajících rodičovskou dovolenou nejvyšší, alespoň část rodičovské dovolené využije zhruba 80 % mužů, kteří na ni mají nárok (Einasdóttir, Pétusdóttir 2004: 22). Pokud ovšem sledujeme období, po které doma otcové formou rodičovské dovolené pečovali o děti, je zhruba devětkrát kratší v porovnání s matkami. I v těchto zemích tak většinu dní rodičovské dovolené (zhruba 90 %) využívají matky (Hobson 2002: 113). Pokud se statistiky nepočítají transverzálně, ale pro jednotlivé roky, pak je ve Švédsku ročně na rodičovské dovolené „pouze“ 30 % mužů (Einasdóttir, Pétusdóttir 2004: 113); rodičovskou dovolenou totiž mohou rodiče využít kdykoliv v době, než dítě dosáhne věku osmi let.

V porovnání s ČR je rodičovská dovolená ve skandinávských zemích výrazně kratší, trvá zhruba jeden rok (v součtu pro oba rodiče). Česká rodičovská dovolená v délce dva a půl roku až tři roky, je svojí délkou srovnatelná spíše s německou nebo rakouskou obdobou. Podobně je s těmito státy srovnatelná rovněž v míře využívání otcí, která je velmi nízká. Otcové na rodičovské dovolené tvoří zhruba 1–3 % osob využívajících rodičovskou dovolenou.¹ Čeští otcové, kteří se pro rodičovskou dovolenou rozhodnou, pečují však v porovnání s těmi skandinávskými o děti doma mnohem delší dobu, která se nemusí počítat v řádu týdnů, ale spíše v řádu měsíců a někdy i let.

Kvalitativní výzkum, který jsem prováděla v letech 2004 a 2005 ve dvaceti rodinách, ve kterých muži celodenně pečovali o děti mladší čtyř let déle než tři měsíce, přinesl mnoho informací o životním stylu těchto rodin (viz Nešporová 2005).² Na základě jedné případové studie a poznatků z výzkumu ukážu, jaký může být životní styl těchto rodin. Uvedu motivy a důvody, proč se rodiče rozhodli pro péči o malé děti otcem, dále způsob rozdělení povinností mezi rodiče a jejich hodnocení celé situace. Zejména pro vzájemné sladění profesních a rodinných sfér obou

rodičů hraje využívání rodičovské dovolené otci významnou úlohu.

O tom, že jsou rodiny s otci pečujícími celodenně o malé děti stále výjimkou, svědčí jak jejich samotný nízký počet (za rok 2005 byl přiznán nárok na rodičovský příspěvek 4 050 mužům a 287 710 ženám)³, tak postoje rodičů malých dětí k možnosti využití rodičovské dovolené otcem. Ty zůstávají většinou odmítavé. Zhruba 63 % rodičů dětí mladších deseti let se domnívá, že situace, kdy muž pečuje doma o děti a žena chodí do práce, není v pořádku.⁴ Muži (66 %) dokonce o něco častěji než ženy (61 %) považovali využívání rodičovské dovolené otci za situaci, která není v pořádku. K tomu je pravděpodobně vedla vyšší míra identifikace s tradiční rolí živitele rodiny.

Jaké jsou tedy rodiny, ve kterých se rodiče rozhodli k tomu, že otec zůstal po určitou dobu na rodičovské dovolené? Co je k tomuto netradičnímu rozhodnutí přimělo a jakým způsobem žijí? Na tyto a podobné otázky by měl odpovědět následující příklad zachycující situaci jedné charakteristické vybrané rodiny.

Případová studie

Manželé Marika a Michal Klímovi⁵ společně bydleli zhruba dva roky předtím, než se vzali. Od počátku se dělili o domácí práce, Michal se snažil Marice pomáhat jak s úklidem bytu, tak občas i s vařením. Pracoval jako zubní technik v soukromé zubní laboratoři. Práce ho bavila, ale nebyl příliš spokojen s výší mzdy. Marika byla spokojená jak se svojí mzdou, tak i se zaměstnáním v zahraniční společnosti, kde pracovala jako týmová asistentka. Její zaměstnání vyžadovalo poměrně velké nasazení, pracovním jazykem byla angličtina a Mariku práce velmi uspokojovala. Již před sňatkem, když Marika s Michalem uvažovali o budoucnosti, zvažovali možnost, že by o děti mohl výraznějším způsobem pečovat i Michal. Když bylo oběma zhruba třicet let a byli více než rok manželé, narodila se jim Terežka. Již předtím nemohla Marika zhruba osm měsíců chodit do zaměstnání z důvodu rizikového těhotenství.

Během mateřské dovolené se společně domluvili, že Marika využije pouze menší část rodičovské dovolené a zbytek přenechá Michalovi. Hlavní důvody, které je k tomu vedly, byly tři. Důležitou roli hrála finanční situace rodiny a dále stránka pracovní, stejně jako přesvědčení o potřebě péče o malé dítě blízkou osobou. Pro rodinu bylo finančně výhodnější, když vydělávala Marika, jejíž mzda byla oproti Michalově mzdě vyšší. Navíc si Marika chtěla být jista, že výhodné zaměstnání neztratí a také se obávala, že pokud by zůstala delší dobu doma, ztratila by znalosti nezbytné k výkonu zaměstnání, především aktivní používání anglického jazyka, znalost softwaru a organizační struktury společnosti. Sama se tak raději rozhodla pro rychlý návrat, aniž by ji k tomu v zaměstnání někdo nutil. Nastoupila zpět v době, kdy byl Terežce rok. Nezanedbatelným třetím důvodem byla i ochota Michala pečovat o Terežku. Podle jeho vlastního přesvědčení by se dítě mělo mít možnost sblížit nejen s matkou, ale i s otcem. V jejich případě se to díky rodičov-

ské dovolené podařilo. Také díky tomu, že Marika Michalovi úplně důvěřovala a neobávala se mu péči o malé dítě přenechat.⁶ Díky jeho pomoci chyběla Marika v zaměstnání „pouze“ necelé dva roky. Po návratu se zapracovala velmi rychle, neměla žádné potíže ze strany zaměstnavatele ani kolegů. V práci je spokojená a snaží se povinnosti zvládat v běžné pracovní době a minimalizovat přesčasy, aby kolem šesté již mohla být doma a věnovat se Terežce. Večery a víkendy tráví rodina společně.

Michal je spokojeným otcem, který pečuje celé dny o Terežku (v době rozhovoru jí byl rok a půl). Snaží se pro ni připravit zajímavý program a zároveň se starat o domácnost. To, co nestihne přes den, s tím mu Marika pomůže, když se vrátí z práce. Rodiče se snaží být maximálně soběstační, prarodiče Terežky jsou totiž zaměstnaní a velmi pracovní vyřízení a vůči cizí placené výpomoci při hlídání nebo úklidu domácnosti mají manželé Klímovi předsudky. Raději vše zvládají vlastními silami. Michal zjistil, že rodičovská dovolená není žádná dovolená, ale tvrdá dřina, se svojí dcerou je však doma rád. Rozhodně ale neuvažuje, že by vedle toho mohl ještě pracovat, byť třeba na zkrácený úvazek. Chce se plně věnovat Terežce zhruba do jejích tří let, pak by již mohla chodit do školky. Sám je rád, že má v podobě instituce rodičovské dovolené zajištěný návrat k původnímu zaměstnavateli, i když připouští, že pokud by se mu naskytla možnost nějakého zajímavého zaměstnání s vyšším finančním ohodnocením, nebránil by se změně. Do budoucna plánují manželé ještě alespoň jedno dítě, přičemž oba předpokládají, že se na rodičovské dovolené opět vystřídají, pravděpodobně zhruba ve stejné době, až bude dítěti jeden rok.

Péče o děti versus práce

Sladění rodinného života s pracovními povinnostmi v zaměstnání nebo podnikání je nezbytností pro většinu lidí, zvláště významný je však tento problém především v rodinách, kde rodiče pečují o malé děti. Standardně se v našem kulturním prostředí tato situace dosud řešila tím způsobem, že si rodiče po dobu, kdy bylo nezbytné celodenně doma pečovat o malé dítě/děti, rozdělili povinnosti tak, že tuto péči zajišťovala žena, která na určité období opouštěla zaměstnání, zatímco muž se péči o nejmenší děti a domácnost věnoval minimálně a naopak pracoval mimo domov a živil rodinu. Dnes se stále více vyskytují i případy, kdy rodiče řeší situaci opačně. V takových rodinách se i otec výrazně zapojuje do rodinného dění, péče o děti a domácnost. Stává se aktivním otcem, který si buduje vztah ke svým dětem již od nejútlejšího dětství a je schopen se o ně samostatně postarat. Většinou vykonává i běžné domácí práce.

Z výše uvedených příkladů je zřejmé, že důvody, které rodiče vedou k rozhodnutí, že muž využije rodičovskou dovolenou, jsou tvořeny více souvisejícími faktory, přičemž nejdůležitější jsou tři základní. Stránka finanční, dále pracovní záležitosti a možnosti zaměstnání nebo podnikání obou rodičů a v neposlední řadě také osobnostní rysy ro-

díčů. Jejich vzájemný vztah a ochota ženy přenechat otci celodenní péči o dítě i ochota muže tento úkol přijmout. Pracovní záležitosti hrají v rozhodování ohledně využití rodičovské dovolené otci klíčovou úlohu. Muži ji často využívají v těch případech, kdy je pro jejich partnerku výhodnější pracovat, například aby neztratila pracovní místo, pozici v zaměstnání nebo klienty při podnikání. Rovněž výrazně vyšší mzda ženy oproti mzdě muže může vést k tomu, že se rodiče rozhodnou pro možnost, že rodičovskou dovolenou využije muž. Vždy se jedná o společné rozhodnutí obou rodičů a důležitý je nejen přístup muže, ale i jeho partnerky.

Zhruba 62 % matek dětí mladších deseti let by nesouhlasilo s tím, aby jejich partner zůstal doma a celodenně pečoval o dítě formou rodičovské dovolené.⁷ Souhlas by svému partnerovi poskytlo pouze 26 % dotázaných žen. Zbýlých 12 % nevědělo, zda by umožnilo svému partnerovi, aby využil rodičovskou dovolenou. Tento výsledek svědčí o tom, že malá četnost mužů pečujících o malé děti není způsobena pouze jejich vlastním rozhodnutím, ale do značné míry se na ní podílí i postoj partnerky. Vysokoškolačky jsou přitom nejotevřenější a jsou nejčastěji ochotné souhlasit s tím, aby jejich partner zůstal doma a pečoval o dítě (35 %), zatímco ženy s nejnižším vzděláním by to nejčastěji svým partnerům „rozhodně nepovolily“. Neepsané společenské normy se v tomto případě mění pomaleji než zákony. Zatímco z právního hlediska je vztah obou rodičů k dítěti rovnocenný a stejný je dnes i legislativní nárok matky a otce na rodičovskou dovolenou, fakticky tomu tak není, neboť ve společnosti jsou stále zakotveny a dodržovány normy pramenící z dob minulých.

Odlisný životní styl z hlediska aktérů

Liší se životní styl rodin s muži na rodičovské dovolené nějak výrazně od rodin, kde rodičovskou dovolenou čerpá výhradně žena? Samozřejmě závisí i na dalších okolnostech, stejně jako na délce období, po které muž celodenně pečuje o malé dítě. V těchto rodinách nedochází k tomu, že by si rodiče zcela vyměnili „mužské“ a „ženské“ role, ale spíše dochází k jejich sdílení a ke snazší vzájemné zaměnitelnosti rodičů. Muž se stává aktivním otcem, který je plně schopen postarat se o dítě a vykonává i další domácí práce, které byly (a mnohdy ještě jsou) tradičně považovány za ženské. Ve výše uvedeném případě vykonával muž prakticky všechny běžné domácí práce. Přesto se v rozhovoru jeho manželka zmínila o tom, že úsilí a čas, který muž vynakládal na úklid nebo žehlení byly vyšší, než kdyby stejné domácí práce vykonávala ona. Participace svého partnera na domácích pracích si však velmi vážila. Zkoumaní muži se naopak často svěřovali, že si až během rodičovské dovolené plně uvědomili obsah a náročnost celé péče o děti a domácnost. Většinou se, na rozdíl od uvedeného případu, i mezi muži na rodičovské dovolené najdou takoví, kteří některé domácí práce raději přenechávají manželce, často po dohodě s ní. Nejčastěji je to například žehlení, někteří muži se vyhýbají vaření atd. Charakteristická však

je výrazná vzájemná spolupráce rodičů při rodinných povinnostech. Vždy se zde počítá se zapojením matky dítěte, která svému partnerovi v době, kdy je doma, pomáhá jak s péčí o děti, tak i o domácnost. V tomto ohledu to mají muži snazší, neboť ženy si chtějí své děti „užít“, aktivně s nimi proto tráví volný čas a mají větší pochopení k potřebám partnera pečujícího o malé dítě, kterému se snaží pomáhat.

Muži, kteří pečovali o malé děti, hodnotí svoji zkušenost většinou velmi pozitivně nebo alespoň nikoli negativně. V převážné většině případů poukazují na přínosný aspekt možnosti zažít to, co většinou zakoušejí matky. Mnozí z nich viděli jako největší přínos skutečnost, že si vybudovali velmi těsný vztah ke svému dítěti či dětem, o kterém jsou přesvědčeni, že by byl jiný, pokud by pracovali a vidali dítě pouze večer. Svůj vztah k dítěti navíc často vnímali jako odlišný v porovnání s muži, kteří na rodičovské dovolené nebyli. Přízeň dítěte a posílení vztahu s ním pro ně byla odměnou za nelehkou a mnohdy vyčerpávající péči. Další přínos viděli někteří dotazovaní muži v pozitivním dopadu na „stmelení“ rodiny. Mnozí muži si uvědomili, jak náročnou práci musí jejich manželka vykonávat a více to pak ocenili a snažili se jí více pomáhat, popřípadě si později alespoň nestěžovali, pokud nebyla nějaká domácí práce vykonaná podle jejich představ.

Dotazované ženy většinou vnímaly pozitivní přínosy podobně jako muži. Spatřovaly je především v utužení vztahu mezi otcem a dítětem, dále ve spokojených dětech a ve skutečnosti, že si manžel vyzkoušel, co celá péče o dítě a domácnost zahrnuje, a začal si více vážit jejich neplacené domácí práce. Zajímavý je fakt, že ženy se jen zcela výjimečně zmínily o pozitivním přínosu spočívajícím v tom, že jim muž svým rozhodnutím napomohl vrátit se do zaměstnání.

Negativních aspektů celé záležitosti uvedli respondenti a respondentky jen velmi málo a většinou je bylo nutné pobízet k jejich vyjmenování. Více negativ přitom viděly ženy, zatímco muži byli většinou s celou situací spokojeni a uváděli problémy, které mají osoby na rodičovské dovolené obecně (náročnost péče o děti, absence v zaměstnání či podnikání). Pro muže je to zkušenost spíše přínosná, zatímco pro ženy může být poměrně náročná, protože vedle zaměstnání/podnikání ještě často cítí povinnost podílet se na péči o děti. Někdy si mohou i vyčítat, že se dítěti více nevěnují (viz Janoušková, Sedláček 2005: 21). Rovněž se podílejí na vykonávání domácích prací, které nestihá vykonávat muž. Ukazuje se, že muži na rodičovské dovolené se výrazně zaměřují na děti a péči o ně, snaží se, aby byly maximálně spokojené a ostatní záležitosti jsou pro ně druhořadé (viz Maříková, Radimská 2003). Ženy se kromě péče o děti také starají o domácnost, popřípadě i na úkor toho, že se dětem věnují méně. Nechci zde hodnotit, který přístup je lepší nebo horší, jenom bych chtěla poukázat na to, že každý z rodičů se chová k dítěti trochu jinak, což je pro dítě nepochybně přínosem, neboť ho každý obohacuje o jiné aspekty (Parke 1996: 256).

Závěr

Rodiny, které se rozhodnou, že rodičovskou dovolenou využije také otec, jsou dnes v České republice stále výjimečné. Přesto využívání instituce rodičovské dovolené otci přináší celospolečensky významné změny především ve sféře soukromé, ale do jisté míry i ve sféře veřejné. Tím, že se o takových rodinách mluví a jejich počet pozvolna přibývá, stává se i okolí tolerantnější k této nové možnosti organizace pracovního a soukromého života. Kvalitativní výzkum ukázal, že muži jsou velmi schopní v péči o malé děti, mírné potíže jim ovšem může činit péče o domácnost. V rodinách, kde muži pečují o děti, většinou dojde ke vzájemnému konsenzu a žena se snaží muži v péči o dítě a domácnost významně pomáhat. Tento model se ukazuje být jako funkční a většinou vede ke stmelení nukleární rodiny; aktéři jej přitom v převážné většině případů hodnotili kladně. Přínos spatřovali zejména v upevnění vzájemných vazeb v rodině, především vazby mezi otcem a dítětem, dále v uvědomění si náročnosti tradiční ženské role⁸. Při dlouhodobější péči o děti otcem dochází k potlačení tradiční otcovské role živitele rodiny a k tomu, že otec si k dítěti vybuduje velmi silný vztah, zcela rovnocenný (ne-li silnější) jako matka. Stírá se tak rozdíl mezi tradiční otcovskou a mateřskou rolí.

Zkoumaný jev rodin s otci pečujícími o malé děti nepochybně přináší posuny ve vnímání tradičních genderových rolí a jejich naplňování. Přesunem, respektive rozdělením povinností péče o děti a domácnost mezi oba rodiče dochází ve sféře postojových a ideových zakotvení společnosti a jejich jednotlivých aktérů k eliminaci výhradní zodpovědnosti ženy za péči o dítě a jeho výchovu. Jinak řečeno, čtenějším uvedením ideje aktivního otcovství do praxe se snímá břemeno výhradní zodpovědnosti za péči o děti z žen a částečně se přenáší i na muže, kteří tím získají nejen povinnosti, ale i radosti, které péče o děti přináší. Pokud by se počet rodin s pečujícími otci v naší společnosti rozšířil, byla by idea aktivního otcovství celospolečensky ve větší míře uznávána. Pro ženy by to znamenalo více volna, lepší možnosti realizace v zaměstnání a více pomoci v domácnosti ze strany mužů. Mužům by se tím rozšířily hranice mužské identity o další rysy, empatické a pečovatelské chování, v naší společnosti dosud spojované především s ženstvím. Muži pečující o malé děti by pak neměli problém s vymezováním vlastní maskulinity vůči svému okolí a nemuseli by se potýkat s negativními reakcemi jiných mužů na svoji situaci. Výsledkem je i kladný dopad na dítě, které vyrůstá ve stabilním prostředí a může se spolehnout na oba dva rodiče v zásadě rovnocenně.

Tento model je možné vřele doporučit, nicméně jej není vhodné násilně uvádět do praxe. Jistě existují a budou existovat rodiny, ve kterých si ženy dobrovolně berou muže usilující o kariéru a ony se místo na pracovním trhu realizují tím, že vytvářejí manželovi poklidné zázemí a pečují o děti (Možný 1999: 169; Hakim 2003). Vzhledem k rostoucí diverzifikaci forem rodinných soužití i jejich vnitřního uspořádání považují za žádoucí, aby se naše společnost stala otevřenou pro různé rodinné modely a poskytla tak lidem

možnost zvolit si způsob, který jim nejvíce vyhovuje. Větší zapojení otců do rodinného života se však v tuto chvíli jeví jako příznivé, neboť napomáhá procesu zrovnoprávnění žen a mužů. Ve svém důsledku také oslabuje egoismus a vede k větší spolupráci jednotlivých členů v rámci rodiny.

Literatura

- Einarsdóttir, Þ., Pétursdóttir, G. M. 2004. *Culture, Custom and Caring: Man's and Women's Possibilities to Parental Leave*. Reykjavík: Akureyri.
- Hakim, C. 2003. *Models of the Family in Modern Society. Ideals and Realities*. Aldershot: Ashgate.
- Hobson, B. (ed.) 2002. *Making Man into Fathers. Men, Masculinities and the Social Politics of Fatherhood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Janoušková, K., Sedláček, L. 2005. „Jiné mateřství.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, roč. 6, č. 1: 19–22.
- Kuchařová, V. et al. 2006. *Harmonizace rodiny a zaměstnání. Současné možnosti a jejich reflexe u mladé rodičovské generace*. Praha: VÚPSV.
- Maříková, H., Radimská, R. 2003. *Podpora využívání rodičovské dovolené muži*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Možný, I. 1999. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Nešporová, O. 2005. *Harmonizace rodiny a zaměstnání. Rodiny s otci na rodičovské dovolené*. Praha: VÚPSV.
- Parke, R. D. 1996. *Fatherhood*. Cambridge a London: Harvard University Press.

Poznámky

1 V Rakousku se podíl otců zvýšil z 1 na 3 % poté, co byla rodičovská dovolená rodinám, ve kterých otec využije její část, prodloužena ze 30 na 36 měsíců (viz René Schmidpeter na konferenci „Rodinná politika jako nástroj sociálního vyloučení“ v Praze dne 25. 4. 2005).

2 Výzkum byl proveden pro Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v Praze v rámci projektu Harmonizace rodiny a zaměstnání, který zpracovávalo oddělení rodinné politiky. Vycházel z etnometodologických postupů a sestával především z analýzy 39 nestandardizovaných semistrukturovaných rozhovorů, provedených jak s otci se zkoumanou zkušeností, tak i s jejich partnerkami. Respondenti byli získáváni pomocí metody sněhové koule, při analýze přepisů rozhovorů byl použit program ATLAS.ti.

3 Absolutní i relativní počet otců pobírajících rodičovský příspěvek se přitom postupně zvyšuje; v roce 2001 tvořili muži 0,80 %, zatímco v roce 2005 1,39 % osob pobírajících rodičovský příspěvek. Data jsou z databáze státní sociální podpory MPSV ČR.

4 Jedná se o data získaná z výzkumu Harmonizace rodiny a zaměstnání 2005 (HRZ05). Kvótní výběr, respondenty byli rodiče dětí mladších deseti let, další výběr byl podle pohlaví, formy soužití, počtu dětí, bydliště. Výzkumný soubor tvořili 1219 respondentů z celé ČR, z nichž bylo 72 % žen a 28 % mužů. Více viz Nešporová 2005: 20–26; Kuchařová et al. 2006.

5 Jména respondentů i jejich dětí jsou v zájmu zachování anonymity smyšlená.

6 Důraz na důvěru a ochotu přenechání péče o dítě otci respondentka sama zdůraznila. Zřejmě především proto, že norma platná v české společnosti je stále poněkud jiná a běžně se vyskytují matky, které by malé dítě do celodenní péče otce nesvěřily z důvodu, že by se obávaly, že ji otec není schopen zodpovědně vykonávat. Také mnozí otcové by s tímto předpokladem souhlasili.

7 Data z výzkumu HRZ05, n = 733. Otázka zněla: „Pokud by partner projevil zájem zůstat doma a celodenně pečovat o dítě formou rodičovské dovolené, souhlasila byste s tím?“

Respondentky vybíraly jednu z pěti možných odpovědí: rozhodně ano, spíše ano, rozhodně ne, spíše ne, nevím.

8 Spojované s pečovatelskou rolí a povinnostmi vykonávat běžné domácí práce (uklizení, vaření, nakupování, praní, žehlení atd.).

Olga Nešporová je výzkumnou pracovnící Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí a studentkou sociální antropologie v doktorském programu na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. Ve své odborné činnosti se zaměřuje především na problematiku rodiny, rodičovství, hodnotových orientací a religiozity.